

Розділ 1.

Джерельна база дослідження розвитку освіти доби Української революції

Л. Д. Березівська

ПРОЕКТ ЄДИНОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ ПРО ДВАНАДЦЯТИРІЧНУ ЗАГАЛЬНУ СЕРЕДНЮ ОСВІТУ (1917–1921)

Вивчення подій доби Української революції (1917–1921), зокрема в галузі освіти, є необхідним для осмислення причин нереалізації проектів розвитку української школи, що може стати в пригоді в ході сучасного законотворення. Саме на той час українські освітяни, використовуючи найкращі вітчизняні й зарубіжні педагогічні напрацювання у процесі національної демократичної реформи шкільної освіти розробили унікальний документ – Проект єдиної школи в Україні (далі – Проект). Проте він не був запроваджений у шкільну практику через зміну суспільно-політичної парадигми розвитку суспільства – установа більшовицької влади і багато років залишався невідомим педагогічній громадськості. Лише з утвердженням незалежності України Проект було введено до наукового обігу, завдяки чому науковці отримали змогу досліджувати його [1; 2; 3; 4; 5].

У зазначеному документі представлено концепцію нової української школи. Проект створено на демократичній основі в ході розбудови національної освіти, української державності протягом 1917–1921 рр. Він акумулював найкращі здобутки зарубіжної та вітчизняної педагогічної науки й практики. Під час дослідження виділено основні періоди розроблення Проекту: початковий інтенсивний – за Центральної Ради (початок березня 1917 – 29 квітня 1918); пасивний – за Гетьманату П. Скоропадського (29 квітня – 13 грудня 1918); завершальний інтенсивний – у період Директорії Української Народної Республіки (УНР) (13 листопада 1918 – кінець 1921). З'ясовано, що в ці роки на численних засіданнях Товариства шкільної освіти, спеціальної комісії Генерального секретаріату освіти, Міністерства народної освіти під керівництвом ідейного натхненника П. Холодного було розроблено основоположні ідеї розвитку української школи.

Виявлено, що у вересні 1919 р. вдалося видати лише перший том Проекту. Через суспільно-політичні обставини другий і третій томи залишилися незавершеними й у розпорошеному вигляді зберігаються на архівних полицях. Перший том проекту складається з передмови, розділу “Пояснення до навчальних планів і програм єдиної школи”, загальної частини та підрозділу “Роль науки, релігії, мистецтва, рахунок та розвиток громадянського обов’язку у виховній школі”, навчальних планів і програм

для I та II ступенів і пояснень до них, а також із додатка – Словника до основної школи.

На основі аналізу проекту з'ясовано, що виховна, національно-державна, діяльна єдина школа проектувалася дванадцятирічною (на початковому етапі розроблення проекту освітяни зосередилися на одинадцятирічній моделі загальноосвітньої школи) і триступеневою: I ступінь – молодша основна чотирирічна школа, II – старша основна чотирирічна школа, що поєднувалися в основну школу; після їх закінчення дозволялося продовжити навчання в професійній школі або на III ступені чотирирічної колегії з поліфуркацією (профільна диференціація), по закінченні якої можна було здобувати освіту у вищій школі. Професійна школа відокремлювалася від загальноосвітньої. Обґрунтована модель дванадцятирічної загальноосвітньої триступеневої школи, як результат національної освітньої реформи, мала забезпечити внутрішню й зовнішню внутрішньошкільну (рівнева та профільна) диференціацію. Проект, що ґрунтувався на принципі єдиної школи, індивідуалізації та диференціації навчання, а також національному, гуманістичному, демократичному, виховному, трудовому (діяльному) принципах, міг би створити умови для розвитку національної школи загалом та природних здібностей, нахилів учнів зокрема й водночас оптимально поєднати універсальну (академічну) та профільну освіту. Вважаємо, що в цілому знання про розглядуваний документ, зокрема про презентовану роки тому концепцію загальної середньої освіти, не лише збагачує історію державної освітньої політики, педагогічне джерелознавство, а й може прислужитися нині в ході переходу від традиційної школи знань до школи компетентностей, запровадження дванадцятирічної загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Ідеї індивідуалізації та диференціації навчання у Проекті єдиної школи в Україні (1917–1919) / Л. Д. Березівська // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. / [редкол.: Огнев'юк В. О., Бех І. Д., Хоружа Л. Л. та ін.] – Київ, 2011. – № 1. – С. 4–9.
2. Березівська Л. Д. Проект єдиної школи в Україні про дванадцятирічну загальну середню освіту (1917–1920 рр.) / Л. Д. Березівська // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2017. – № 1. – С. 77–84.
3. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті : монографія / Л. Д. Березівська – Київ : Богданова А. М., 2008. – 406 с.
4. Березівська Л. Д. Реформа шкільної освіти в добу Центральної Ради як перший національний досвід / Лариса Березівська // Шлях освіти. – 2006. – № 2. – С. 40–46.
5. Проект єдиної школи в Україні. Основна школа (1919) // Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у XX столітті : документи, матеріали і коментарі : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. : хрестоматія / Л. Д. Березівська ; Ін-т педагогіки НАПН України. – Луганськ, 2011. – С. 144–172.